

Kharazmi University

Biannual Journal of
Metaphysical Investigations,
Vol.3, No. 6, Autumn & Winter 2022-2023

Metz's Path in the Meaning in Life and Criticism of "Fundamentality Theory"¹

Mehdi Sanei²; Einolleh Khademi³;
Hamidreza Hajibabaei⁴; Masoud Zain al-Abidin⁵

Abstract

One of the main concerns of Thaddeus Metz is the issue of meaning in life. By going through the previous theories about the meaning in life, he is looking for the common aspects of these theories. Emphasizing that none of them is perfect, he tries to answer the question: Is it possible to present a complete theory that includes all the previous theories and at the same time is immune from their shortcomings? Therefore, in order to achieve this goal, he has to comprehend, analyze and criticize previous theories and then search for what are the characteristics of a complete theory. Metz calls his theory "fundamentality theory" and considers it the most complete theory so far about the meaning of life. To reach his final theory, he presents three interpretations, each interpretation becoming more and more complete.

In this article, after reviewing Metz's opinions, the authors criticize some of his thoughts. What is the special advantage of Metz's theory is its comprehensive description of meaningful issues as the fundamental conditions of human

---

¹ . **Research Paper**, Received: 30/7/2022; Confirmed: 25/9/2022.

² . Ph.D. Candidate of Islamic Philosophy, Shahid Rajaei Teacher Training University, Tehran, Iran, (saneimehdi@yahoo.com).

³ . Professor of Islamic Philosophy, Shahid Rajaei Teacher Training University, Tehran, Iran, (e_khademi@ymail.com).

⁴ . Associate Professor of Quranic Studies, University of Tehran, Tehran, Iran, (info@hajibabaei.ir).

⁵ . Ph.D. Candidate of Islamic Philosophy, Shahid Rajaei Teacher Training University, Tehran, Iran, (Massoudzz@yahoo.com).

existence. If we look at Metz's theory with a "critical approach", his opinions can be criticized, but even so, if we have an empathetic approach to Metz's thoughts, we consider his researches and intellectual efforts to improve the fundamental /basic conditions of life as effective and constructive, and like him we consider the search for meaning as giving meaning to life.

Keywords: Meaning in life, Thaddeus Metz, Fundamentality Theory, Fundamental Conditions.

Introduction

By distinguishing between the two categories of meaningfulness and happiness, Metz takes a step towards a meaningful theory in life. Believing that "the question of what makes life meaningful is conceptually distinct from what makes life happy or moral, he says: " Talk of 'happiness' and of 'meaning' connotes different things, for, if it did not, then it would be logically contradictory to speak of an 'unhappy but meaningful life' or a 'happy but meaningless life', but it is not." (Metz, 2009, p4). He divides the extant views about meaningfulness into three mutually excluded types, i.e., supernaturalism, subjectivism, and objectivism, while the latter two are subtypes of naturalism; he then searches for the best theory of the topics in question by considering the merits and demerits of each of the three rival views; and finally judges a particular theory of the objectivist kind to be "the most defensible, given the current state of the academic literature."

Metz takes several basic steps to achieve his goal such as: (1) rejecting supernaturalism, (2) rejecting subjectivism, and (3) rejecting rival theories of the objectivist type (Ibid, p70) (4) Introduction of one's own characteristics, desires and wishes from a suitable theory for meaningfulness (5) Presenting his theory in different versions, which makes theory more complete and defensible over time.

Characteristics of a complete theory from Metz's point of view: The first feature, having the power to explain the "spiritual realm". Second, including "Subjective Conditions" in the theory of meaningfulness. Third, considering "Negative Condition". Fourth, considering "Good Consequences." Fifth, considering "Moral Constraints" that reduce meaning. Sixth, the role of the 'agent-relativity' characteristics of life in making life meaningful. Seventh, the ability to explain the relationship between the "internal" conditions of a person and the "external" conditions. Eighth, the role of rationality, deep thinking and decision (Deliberation and Decision) in the theory of the meaning in life. Ninth, the object of rationality is the fundamental aspect in the theory of the meaning in life.

In Metz's theory of the meaning of life, he considers the following fundamental conditions: 1) the good, 2) the true, and 3), the beautiful. The most complete form of Metz's theory (FT3) is presented as follows:

“A human person’s life is more meaningful, the more that she, without violating certain moral constraints against degrading sacrifice, employs her reason and in ways that either positively orient rationality towards fundamental conditions of human existence, or negatively orient it towards what threatens them, such that the worse parts of her life cause better parts towards its end by a process that makes for a compelling and ideally original life-story; in addition, the meaning in a human person’s life is reduced, the more it is negatively oriented towards fundamental conditions of human existence or exhibits narrative disvalue.”

This statement is composed of two parts: the part dealing with fundamental conditions of human existence and the part dealing with one’s life-story. Metz claims, with regard to the former, that the life in which one orients rationality towards fundamental conditions of human existence is more meaningful than the life in which one does not orient it towards them and, with regard to the latter, the life which exhibits narrative value is more meaningful than the life which exhibits narrative disvalue.

The authors have made several criticisms in the article, some of which are: First critique, as mentioned, Metz considers his method to reach the fundamentality theory to be based on intuition. It seems that it is not possible to achieve a universal theory that explains all the lives of people benefiting from a meaningful and unifying life - as he wants - through intuition. Second critique, considering that Metz's method is based on intuition and since intuition is not the same in everyone, it is practically impossible to achieve a universal theory as Metz thinks and wants. Third critique, one of the foundations on which Metz's theory is based is the rejection of supernaturalism, relying on the theory of purpose. It seems that not accepting the purpose theory cannot be a reason to reject supernaturalism to make life meaningful. The authors believe that there are other approaches that can make life meaningful by believing in God. One of these approaches is a view that looks at God "as an ideal observer."

Conclusion

What is the special advantage of Metz's theory is its comprehensive description of meaningful issues as the fundamental conditions of human existence. If we look at Metz's theory with a "critical approach", his opinions can be criticized, but even so, if we have an empathetic approach

to Metz's thoughts, we consider his researches and intellectual efforts to improve the fundamental/basic conditions of life as effective and constructive, and like him, we consider the search for meaning as giving meaning to life.

Resources

- Kıymaz Tufan (2015), "On the meaning of life" *Filosofia Unisinos, Unisinos Journal of Philosophy* 20(2):146-154
- Metz, Thaddeus - (2011), "The good, the true, and the beautiful: toward a unified account of great meaning in life *Religious Studies*" V. 47, 389–409 f Cambridge University Press.
- Metz, Thaddeus (2013), *Meaning in Life: An Analytic Study*, Oxford University Press.
- Metz, Thaddeus (2009), "Happiness and meaningfulness: some key differences in Philosophy and Happiness" Bortolotti, Lisa (ed.), New York: Palgrave Macmillan, pp. 3–21
- Metz, Thaddeus (2007) "The Meaning of Life", *Stanford Encyclopedias of philosophy*, first published Tues.
- Metz, Thaddeus (2015) "Précis of Meaning in Life: An Analytic Study", *Reconsidering Meaning in Life: A Philosophical Dialogue with Thaddeus - Metz* Edited by Masahiro Morioka, October. *Journal of Philosophy of Life*.
- Metz, Thaddeus (2007) 'New developments in the meaning of life', *Philosophy Compass*, 2: 196–217.
- Morioka, Masahiro (2015). "Is Meaning in Life Comparable? From the Viewpoint of 'The Heart of Meaning in Life' *Journal of Philosophy of Life* Vol.5, No.3:50-65.
- Waghorn Nicholas (2015). "Metz' Incoherence Objection Some Epistemological Considerations' *Journal of Philosophy of Life* Vol.5, No.3 (October 2015):150-168.
- Tartaglia James (2015). "Metz's Quest for the Holy Grail' *Journal of Philosophy of Life* Vol.5, No.3 (October 2015):90-111.
- Wells, Mark (October 2015). "Meaning in Consequences." *Journal of Philosophy of Life* Vol.5, No".3:169-179.
- Yamaguchi, Sho (October 2015). "Agreement and Sympathy on Metz's Meaning in Life." *Journal of Philosophy of Life* Vol".5, No.3:66-89.
- Metz, Thaddeus (2002), *New works on the meaning of life*, translated by Mohsen Javadi, Naqdovanazar, No. 29-30, p. 313-266.
- Kukita, Minao (October 2015). "Review of Thaddeus Metz's Meaning in Life", *Journal of Philosophy of Life* Vol.5, No.3:208-214.

دوفصلنامه علمی پژوهش‌های مابعدالطبیعی،
سال سوم، شماره ۶، پاییز و زمستان ۱۴۰۱

راه طی شده متز در معنای زندگی و نقد «نظریه بنیادی»^۱

مهدی صانعی،^۲ عین الله خادمی،^۳ حمیدرضا حاجی بابایی،^۴ مسعود زین العابدین^۵

چکیده

یکی از دغدغه‌های اصلی تدئوس متز، مبحث معنای زندگی است. او با سیر در نظریه‌های پیشین درباره معنای زندگی، در پی وجوه اشتراک این نظریه‌هاست. وی با تاکید بر اینکه هیچ کدام از آن‌ها کامل نیست، درصدد پاسخ به این پرسش برمی‌آید که آیا می‌توان نظریه‌ای کامل ارائه داد که دربردارنده تمام نظریات پیشین باشد و در عین حال از کاستی‌های آن‌ها مصون باشد؟ از این رو در راستای نیل به این هدف به شناخت، واکاوی و انتقاد بر نظریات پیشین پرداخته و سپس به جستجوی اینکه ویژگی‌های یک نظریه کامل چیست؟ می‌پردازد. متز نظریه خود را «نظریه بنیادی» می‌نامد و آن را کامل‌ترین نظریه تاکنون، درباره معنای زندگی می‌داند. وی برای رسیدن به نظریه نهایی خود سه تقریر ارائه

۱. مقاله پژوهشی، تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۵/۸، تاریخ تایید: ۱۴۰۱/۷/۳.

۲. دانشجوی دکتری فلسفه و کلام دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، تهران، ایران، (نویسنده مسئول).

(saneimehdi@yahoo.com)

۳. استاد گروه فلسفه و کلام دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، تهران، ایران.

(e_khademi@ymail.com)

۴. دانشیار گروه علوم قرآن و متون اسلامی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. (info@hajibabaei.ir).

۵. دانشجوی دکتری فلسفه و کلام دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، تهران، ایران.

(Massoudzz@yahoo.com)

می‌دهد که هر تقریر به ترتیب کامل و کامل‌تر می‌شود. نگارندگان در این مقاله، پس از بررسی آراء متر، به نقد پاره‌ای از اندیشه‌های او می‌پردازند. آنچه امتیاز ویژه نظریه متر است، توصیف فراگیر آن از موضوعات معنابخش به‌عنوان شرایط بنیادین وجود بشری است. اگر با «رویکرد نقادانه» به نظریه متر بنگریم، آراء او قابل نقد می‌باشد. لکن با این‌همه چنانکه رویکرد همدلانه به اندیشه‌های متر داشته باشیم، پژوهش‌ها و تلاش‌های فکری او را برای ارتقاء شرایط بنیادین و اساسی زندگی، موثر و سازنده دانسته و همچون او، جست و جوی معناداری را، معنابخش به زندگی می‌دانیم.

کلمات کلیدی: معنای زندگی، متر، نظریه بنیادی، شرط بنیادین.

۱. مقدمه

ما اغلب، زندگی‌ها (یا قسمت‌هایی از زندگی‌ها) را معنادار یا بی‌معنا توصیف می‌کنیم. به علاوه گهگاه فکر می‌کنیم که زندگی برخی از افراد از بقیه معنادارتر به نظر می‌رسند. ملاک و معیار معناداری چیست؟ چگونه می‌توان زندگی‌ها را با توجه به میزان معنایی که دارد مقایسه کرد؟ تدئوس متر (Thaddeus Metz)، فیلسوف تحلیلی معاصر به این پرسش‌های بنیادی پرداخته است. او در گام نخست ضمن شناخت و تحلیل نظریات پیشین درباره معنای زندگی، به نقد آن‌ها همت گماشته و نقاط قوت و ضعف هر کدام را استخراج می‌کند. کتاب *معنای زندگی* تدئوس متر به‌عنوان مرجع اصلی اندیشه‌های او، «بحثی غنی از معناداری است که به طرز چشمگیری حجم زیادی از مسائل را بدون قربانی کردن عمق در پرداختن به سؤالات پوشش می‌دهد، بدون شک مطالبی را برای فیلسوفانی که در این زمینه کار می‌کنند برای سالیان متممادی فراهم می‌کند» (Waghorn, 2015, p.150). متر با قائل شدن به تمایز میان دو مقوله معناداری و خوشبختی، به سوی نظریه معناداری زندگی گام برمی‌دارد. وی با اعتقاد به اینکه پرسش از آنچه زندگی را معنادار می‌سازد، مفهوما متمایز است از آنچه زندگی را خوش یا اخلاقی می‌گرداند، می-

گوید: «سخن گفتن از خوشبختی و معنا متضمن چیزهای مختلفی است؛ اگر این دو مفهوم متفاوت نبودند لازمه‌اش این بود که «زندگی معنادار ناشاد» و «زندگی بی‌معنای شاد» متناقض باشند، درحالی که ما این دو مفهوم را متناقض نمی‌دانیم» (Metz, 2009, p4). دغدغه عمده متز پرسش از امکان دستیابی به نظریه‌ای است که موجه‌تر از بقیه نظریات بوده به طوری که تا حد امکان از نقطه ضعف مبرا باشد. او در راستای نیل به این مهم، به شناخت و تقسیم‌بندی نظریات پیشین می‌پردازد و ضمن وارد کردن پاره‌ای انتقادات به نظریات پیش از خود درباره معنای زندگی، اعم از نظریات فراطبیعت‌گرایی^۱، نظریات انفسی (ذهنیت‌گرا)^۲ و نظریات آفاقی (عینیت‌گرا)^۱، می‌پرسد که چه نظریه‌ای احیاناً می-

۱. نظریات فراطبیعت‌گرایی «آنهايي هستند که معنای زندگی را از خدا، از روح یا از هر دو می‌گیرند. برای مثال، بر اساس «نظریه هدف»، آنچه به زندگی معنا می‌بخشد، عمل بر اساس هدف خداوند برای آن زندگی است. یکی دیگر از نظریه‌های فراطبیعی «نظریه بی‌نهایت» رابرت نوزیک است. نوزیک استدلال می‌کند که زندگی تنها زمانی می‌تواند معنادار باشد که به موجودی نامتناهی مرتبط باشد، زیرا فقط یک موجود نامتناهی می‌تواند به خودی خود معنادار باشد» (Kıymaz, 2015, p147). لازم به ذکر است نظریه فراطبیعت‌گرا درصدد اثبات وجود روح یا خدا نیست، بلکه مسأله محوری در این نظریه، تاکید بر این مطلب است که ارتباط با وجود روحانی، عنصری معنابخش در زندگی است. نظریات فراطبیعت‌گرا به دو گروه خدا محور و روح محور تقسیم می‌شوند. اگر چه «بسیاری از فراطبیعت‌باوران معتقدند که زندگی بامعنا تابعی از هم خدا و هم روح است، لکن نظریه محض خدا - محور معتقد است که ربط و نسبت خاص با خداوند، آنگونه که سنت خدا باوری می‌گوید، شرط لازم و کافی برای زندگی بامعناست، و یک نظریه روح - محور می‌گوید که معنای زندگی هر شخص وابسته به قرار گرفتن روح او در حالت خاص است. (روح) این جا به معنای جوهر معنوی نامیراست که می‌تواند در زمان مجسم شود یا بدون بدن در عالم بی‌زمان باشد» (متز، ۱۳۸۲، ص ۲۷۵).

۲. نظریه شخص‌گرا (انفسی) می‌گوید آنچه به زندگی معنا می‌بخشد، وابسته به شخص است (که لزومی ندارد جوهری روحانی باشد). پیروان این دیدگاه درباره این که کدام توانایی‌های ذهنی، زندگی را

تواند کامل‌ترین نظریه باشد؟ اساساً چه تمایزی میان خوشبختی و معناداری وجود دارد؟ یک نظریه کامل بایستی از چه خصوصیتی برخوردار باشد که، به زعم متر، کامل باشد؟ متر «نظریه بنیادی» خود را کامل‌ترین نظریه تاکنون می‌داند که قادر است معیاری برای معناداری زندگی همگان به دست دهد. ما در این مقاله، ابتدا نظریه بنیادی متر را تبیین کرده و در ادامه به نقد آن می‌پردازیم. به علاوه امیدواریم که به این پرسش که چرا متر نظریه خود را کامل‌ترین نظریه تاکنون می‌داند؟ پاسخ دهیم. متر از زندگی نلسون ماندلا، مادر ترزا، آلبرت انیشتین، چارلز داروین، پابلو پیکاسو و فئودور داستایوفسکی به عنوان نمونه‌هایی از زندگی‌های بامعنا (یعنی زندگی‌های معنادار) به معنایی که او دنبال می‌کند، یاد می‌کند (Wells, 2015, p170). وی با اعتقاد به اینکه سه تا از منابع بزرگ معنا در زندگی عبارتند از خیر، حقیقت و زیبایی، می‌پرسد: «به طور مشخص، اگر مادر ترزا، ماندلا، داروین، انیشتین، داستایوفسکی و پیکاسو را در نظر بگیریم، چه چیز مشترکی میان آن‌ها هست که باعث می‌شود زندگی آن‌ها واقعاً مهم و معنادار تلقی شود؟» (Metz, 2011, p389)

معنادار می‌کنند، اختلاف نظر دارند. برای مثال برخی احساسات، گروهی تمایلات و گزینش‌ها و بعضی هم، باورها را معنابخش به زندگی می‌دانند.

۱. طبیعت‌گرایان عینی‌نگر معتقدند که تقوم (دست‌کم بخشی از) معنا به دست امری فیزیکی مستقل از ذهن رخ می‌دهد که می‌توان باورهای درست یا نادرست درباره آن داشت. در بین طبیعت‌گرایان در طول سی سال گذشته نوعی عینیت‌گرایی بسیار محبوب تر بوده است که طبق آن روش‌های خاصی برای گزینش و انجام برخی افعال وجود دارد که به دنبال آن‌ها انسان، دلایلی معنابخش برای خواستن، مهم دانسته شدن یا انتخاب معنا در دست دارد.

۲. متز و معنای زندگی

متز بعد از واریسی نظریات مختلف درباره معنای زندگی قائل به نوعی شباهت خانوادگی بین نظریات مختلف معنای زندگی می‌شود که قبل از پرداختن به این نظریه، اشاره‌ای گذرا به آن خواهیم داشت.

۲.۱. شباهت خانوادگی در نظریات معنای زندگی از دیدگاه متز

متز پس از اینکه تحلیل‌های متفاوت از مفهوم معنای زندگی را بررسی می‌کند، استدلال می‌کند که هیچ کدام جامع نیست و هیچ دیدگاه واحدی نیست که وحدت بخش نظریه‌هایی باشد که علی‌الفرض مربوط به معنای زندگی اند. به باور متز نظریه‌های معنای زندگی هر کدام به جنبه‌ای از معناداری زندگی اشاره کرده‌اند و علی‌رغم اینکه همه، درباره معناداری زندگی می‌باشند، ولی هیچ کدام به تنهایی کامل نیست. از این رو وی، مبنای اتحاد و وحدت این نظریات را حول محور معناداری زندگی «شباهت خانوادگی» (Resemblance Family) می‌داند. متز با قائل شدن به شباهت خانوادگی در نظریات معنای زندگی، در پی وجوه اشتراک و شبکه‌ای از همانندی‌ها است که در این نظریه‌ها قابل تشخیص می‌باشد. او در پی این شباهت خانوادگی به طرح نظریه‌ای واحد می‌پردازد که به اعتقاد او قابل دفاع‌تر از تمام نظریات پیشین است. او سه سوال زیر را جامع تمام نظریات مربوط به معنای زندگی می‌داند؛ به نحوی که به عقیده او اگرچه پاسخ به هر کدام از این‌ها، به تنهایی مفهوم معنای زندگی را دربرنمی‌گیرد ولی با هم، دربردارنده مفهوم معنای زندگی می‌باشند:

۱. کدام هدف واجد بیشترین ارزش برای پیگیری است؟
۲. چگونه یک فرد بایستی از طبیعت حیوانی فراروی کند؟
۳. زندگی سزاوار افتخار و تحسین چیست؟ (Kukita, 2015, p209)

۲,۲. هدف نهایی متر

دغدغه اصلی متر معنای زندگی فرد انسانی است. وی با تمایز بین «معنای زندگی انسانی» (The Meaning of Human Life) از یک سو، و معنای زندگی (The Meaning of an Individual's Life) از سوی دیگر، اهمیت اصلی را به دومی می‌دهد و می‌گوید: «نوع بشر ممکن است فاقد معنا باشد، اما جای تاسف نیست، زیرا این واقعیت به وضوح مستلزم چیزی در مورد اینکه آیا افراد می‌توانند مقادیر متفاوتی از معنا را در زندگی خود بیابند، نیست» (Metz, 2007, p211). متر با اعتقاد به اینکه که ذهن فلسفی همواره دنبال وحدتی تبیین کننده در میان انواع نظریه‌ها است، در حوزه معناداری زندگی، تمام تلاشش را معطوف به جستجوی اصلی فراگیر و جامع می‌کند که همزمان که دربرگیرنده همه آنها است، از نقاط ضعف نظریات پیشین نیز مصون باشد. این بدان معناست که برای درک شرایط معنای زندگی در سطح فلسفی، نباید به فهرستی از موارد متفرقه بسنده کرد، بلکه باید به دنبال توضیحی بود که آنها را متحد می‌کند. متر به دنبال نظریه‌ای مناسب از معناداری است که به بهترین وجه قضاوت‌های شهودی ما را در مورد اینکه آیا زندگی‌های خاص معنادار هستند یا نه؟ پوشش دهد (Yamaguchi, 2015, p72). اگر به سخنان خود متر استناد کنیم، او به دنبال «یک اصل کلی است که دنبال توضیح قانع کننده‌ای از راه‌های خاصی است که از طریق آنها زندگی می‌تواند معنادار باشد» (Metz, 2013, p7).

۲,۳. مسیر متر برای رسیدن به هدف پروژه خود

تحقیقات متر از اینجا شروع می‌شود که فی الواقع راه‌های زیادی وجود دارد که زندگی‌ها می‌توانند از طریق آنها معنادار باشند. وی مشخصاً چندین زندگی واقعی انسانی را در نظر می‌گیرد، یعنی زندگی ماندلا، مادر ترزا، انیشتین، داروین، پیکاسو و داستایوفسکی، که نمونه‌هایی از زندگی‌های معنادار می‌باشند. او در سیر مطالعات خود ابتدا به بررسی و مطالعه نظریه‌های موجود در خصوص معنای زندگی می‌پردازد و نظریه‌های معنای زندگی را ابتدا به دو دسته کلان ماوراء طبیعت‌گرایی و طبیعت‌گرایی طبقه‌بندی می‌کند. ماوراء

طبیعت گرایی دیدگاهی است که طبق آن معنای زندگی را باید در ارتباط با قلمرو معنوی تفسیر کرد. طبیعت گرایی دیدگاهی است که بر مبنای آن می توان معنای زندگی را در یک جهان کاملاً فیزیکی به دست آورد. طبیعت گرایی به دو دسته تقسیم می شود: ذهنیت-گرایی و عینیت گرایی. البته ناگفته نماند امکان منطقی برای نظریه ای دیگر هم وجود دارد که نه طبیعت گرایانه و نه فراطبیعت باورانه است؛ یعنی ناطبیعت گرایی. برای مثال بعضی از دیدگاه های کانت می تواند تحلیلی ناطبیعت گرایانه به حساب آید. ولی به نظر متز، تقسیم اصلی بین برداشت های طبیعت گرایانه و فراطبیعت باورانه از معنای زندگی است.

بنابراین وی دیدگاه های موجود در مورد معناداری را به سه نوع تقسیم می کند؛ یعنی فراطبیعت گرایی، ذهنیت گرایی (نظریات انفسی)، و عینیت گرایی (نظریات آفاقی)، در حالی که دو مورد اخیر زیرگروه های طبیعت گرایی هستند. او سپس با در نظر گرفتن محاسن و معایب هر یک از سه دیدگاه رقیب، بهترین نظریه را در مورد موضوعات مورد بحث، جستجو می کند و در نهایت یک نظریه خاص از نوع عینیت گرا را «با توجه به وضعیت فعلی نوشته های دانشگاهی» قابل دفاع ترین نظریه می داند (Yamaguchi, 2015, p.72).

متز برای رسیدن به هدف خود چند گام اساسی برمی دارد. این گام ها عبارتند از: (۱) رد فراطبیعت گرایی، (۲) رد ذهنیت گرایی، (۳) رد نظریه های رقیب از نوع عینیت گرایی (Ibid, p70)، (۴) معرفی ویژگی ها، خواسته ها و مطلوب های خود از یک نظریه مناسب برای معناداری، (۵) ارائه نظریه خود به صورت مختلف که هر چه پیشتر می رود نظریه خود را تکمیل و قابل دفاع تر می سازد. او درباره روش خود می گوید: «به طور دقیق تر، من یک اصل را ارائه می کنم، به آن اعتراض می کنم، یک اصل دیگر را در نظر می گیرم که از ایراد اجتناب می کند، یک ایراد جدید به آن ارائه می کنم، به اصل دیگری می پردازم که از ایرادات قبلی اجتناب می کند، بازهم اعتراض دیگری را مطرح می کنم. پیشرفت به این

شیوه منطق توسعه‌ای (اگرچه نه ترتیب زمانی) را در تاملی که رخ داده است، آشکار می‌کند و راه را به سوی نظریه‌ای جدید و مناسب‌تر نشان می‌دهد» (Metz, 2011, p8). ما در این مقاله به بسط و توضیح انتقادات متر به نظریه‌های پیشین پیرامون معنای زندگی، یعنی گام‌های یک تا سه نمی‌پردازیم و از آنجا که هدف اصلی ما شناخت نظریه خود متر و نقد آن می‌باشد، صرفاً به معرفی ویژگی‌های یک نظریه مطلوب از دیدگاه متر و تبیین نظریه او خواهیم پرداخت. امیدواریم تحلیل نظریه‌های پیشین پیرامون معنای زندگی و انتقادات متر بر آن‌ها را در مقاله‌ای مجزا مطرح سازیم.

۳. نظریه متر درباره معنای زندگی

۳.۱. ویژگی‌های یک نظریه کامل از دیدگاه متر

متر پس از سیر مطالعاتی خویش درباره نظریات مختلف معنای زندگی، برای اینکه یک نظریه درباره معنای زندگی از استحکام کافی برخوردار باشد، چندین ویژگی یا آنچه را او خواسته (Desideratum) می‌نامد لازم و ضروری می‌شمارد. او روش خود را برای رسیدن به نظریه کامل مبتنی بر «شهود» قرار می‌دهد. به نظر او «هر نظریه که بتواند این خواسته‌ها را برآورده سازد، نسبت به نظریه‌ای که نمی‌تواند از پس این مهم برآید، مقبول‌تر و پذیرفتنی‌تر است» (Metz, 2013, p222). متر دقیقاً رویکرد ولف را اتخاذ کرده است «یعنی بیان موارد پارادایم زندگی‌های معنادار (مانند ماندلا، پیکاسو، اینشتین) و سپس به کار بردن شهود در سناریوهای آزمایشی مختلف در تلاش برای جداسازی عوامل معنادار» (Tartaglia, 2015, p101). این ویژگی‌ها به شرح زیر می‌باشند:

ویژگی اول: برخورداری از قدرت تبیین قلمرو معنوی

ویژگی اول از نظر متر این است که یک نظریه درباره معنای زندگی بایستی قادر به تبیین قلمرو معنوی باشد. یعنی حتی اگر نظریه‌ای اساساً ارتباط با ساحت ماوراء طبیعت را برای معناداری ضروری نداند، بایستی بتواند از قدرت تبیین برای قائلین به فراطبیعت‌گرایی، که وجود روح و خدا را برای معناداری ضروری می‌دانند، برخوردار باشد.

ویژگی دوم: لحاظ کردن شرایط ذهنی در نظریه معناداری

همانطور که اشاره شد متز به نظریه‌های طبیعت‌گرایی، اعم از عینیت‌گرا و ذهنیت‌گرا، انتقاد دارد و آن‌ها را بطور کامل نمی‌پذیرد، با این وجود بر این باور است که شرایط ذهنی در تقویت معنادارتر کردن زندگی نقش بسزایی دارند. به نظر وی یک نظریه جذاب از معنای زندگی باید این داوری (حالات ذهنی خاص) را توضیح دهد. به عبارت دیگر متز علی‌رغم اینکه یک نظریه‌ای انفسی را، که صرفاً حالات و شرایط ذهنی را برای معناداری کافی می‌داند، مورد انتقاد قرار می‌دهد لکن قائل است که نمی‌توان از نقاط قوت نظریه‌های انفسی چشم‌پوشی کرد.

ویژگی سوم: ملاحظه شرایط منفی ضد معنا-پادمعنا

متز، علی‌رغم نظریه کسانانی که تنها به عوامل معنا بخش می‌پردازند، معتقد است که مواردی وجود دارد که نه تنها تقویت‌کننده معنا نیستند، بلکه کاهنده معنا نیز می‌باشند. او از این عوامل کاهنده معنا تحت عنوان آنتی متر (Anti-matter)، پادمعنا، ضدمعنا، نام می‌برد. وی معتقد است اکثر نظریه‌ها در باب معنای زندگی به عوامل معنابخش پرداخته‌اند و اشاره‌ای به عواملی که کاهنده معنا می‌باشند، نکرده‌اند. از این رو با تکیه بر این استدلال، قائل است که یک نظریه مناسب درباره معنای زندگی بایستی عناصر منفی و ضدمعنا را هم شامل شود. به نظر متز اعمالی از قبیل منفجر کردن ابوالهول، پخش زباله‌های هسته‌ای، داشتن عقاید و احساسات جنسی و نژادپرستانه، متنفر بودن از دیگران، که ثمره آن‌ها برخلاف ارتقاء شرایط بنیادین انسان بوده و کاهنده معنا در زندگی می‌باشند، پادمعنا به شمار می‌آیند.

ویژگی چهارم: در نظر گرفتن پیامدها و نتایج نیک

متز با رد پیامدگرایی (Consequentialism) به عنوان نظریه‌ای که بتواند به تنهایی از عهده معنابخشی به زندگی برآید، نقش مثبت بهبود کیفیت زندگی مردم را در افزایش معناداری،

انکار نمی‌کند. به نظر او نظریه معناداری زندگی بایستی این نتایج حاصله از زندگی فرد را مد نظر داشته باشد.

ویژگی پنجم: در نظر گرفتن قیود اخلاقی کاهنده معنا

از دیدگاه متر، در دستیابی به معنا صرفاً از طریق گسترش و توسعه نتایج خوب، آن طور که در نظریات نتیجه‌گرا بیان می‌شود، محدودیت‌هایی وجود دارد؛ بدین معنا که انواع خاصی از رفتارهای تحقیرآمیز (Degrading Behavior) قدرت معنابخشی پیامدهای خیر و نیکی را که به همراه دارند، تضعیف می‌کنند. به سخن دیگر نمی‌توان صرفاً با نگاه به نتیجه یک عمل به قضاوت درباره آن پرداخت. متر برای مثال از رفتار فردی مثال می‌زند که برای کسب درآمد، که نتیجه مطلوب اوست، به تن فروشی متوسل می‌شود. وی این رفتار را تحقیرآمیز می‌داند و از این رو قائل است که یک نظریه مناسب و کامل، بایستی از عهده تبیین این مهم، یعنی کاهش یافتن معنا در صورت زیر پا گذاشتن محدودیت و قیود اخلاقی خاص نیز برآید.

ویژگی ششم: نقش ویژگی‌های عامل در معنادار شدن و معنادار بودن زندگی

به اعتقاد متر، پاره‌ای از نظریات معنای زندگی، معنادار بودن زندگی را ارتقاء «خیر نهایی» می‌دانند. این نظریه‌ها، در تبیین انواعی از ارزش‌های نهایی، مثل فضیلت و کمال که در خود فرد ایجاد می‌شود، نه در دیگران، و به‌علاوه ایجاد آن از تاثیرات خود شخص است نه عاملی دیگر از بیرون، نتوانسته‌اند توضیح شایسته بیاورند.

ویژگی هفتم: قدرت تبیین ارتباط شرایط درونی بیرونی فرد

به نظر متر، معنا تنها زاده شرایط درونی یا خودنگری (Self-regarding) نیست؛ برای مثال معنا نمی‌تواند منحصرأ ثمره فضیلت باشد. همچنین معنا صرفاً حاصل شرایط خارجی یا بیرون‌نگری، مثل ارتباط با معشوق، یک هدف متعالی، یا یک وحدت نظام‌مند هم نیست.

به باور وی، یک نظریه بایستی همزمان بتواند در خصوص اینکه چگونه جنبه‌های درونی یا بیرونی می‌توانند به زندگی فرد معنا بدهند، تبیین قانع‌کننده داشته باشد.

ویژگی هشتم: نقش عقلانیت، ژرف‌اندیشی و تصمیم‌گیری در نظریه معنای زندگی

از دیدگاه متز کاربرد عقلانیت در معناداری زندگی وقتی تاثیر گذار است که عقلانیت به سمت موضوعاتی که به نحوی ویژه برتری یافته‌اند، معطوف باشد. او با دیگر متفکران موافق است که استفاده از طبیعت عقلانی، در کانون معناداری است، لکن نبایستی به صورت محدود تفسیر شود، برای مثال به محبت به دیگران یا بروز خلاقیت منحصر شود. او بر آن است که: «یک نظریه جذاب از معنا در زندگی باید این ایده‌ها را توضیح دهد که به نظر می‌رسد استفاده از عقل برای معنا در زندگی ضروری است، اما چنان معنای واقعی و راستین وقتی حاصل می‌آید که فرایند خردورزی پویا است؛ یعنی موشکافانه، خلاقانه و محدود نشده با وسوسه و فریب، اعتیاد، یا ضعف‌های عاطفی» (Metz, 2013, p47).

ویژگی نهم: وجه بنیادین به‌عنوان موضوع عقلانیت در نظریه معنای زندگی

به نظر متز یک نظریه جذاب از معنا در زندگی باید این ایده‌ها را توضیح دهد که به نظر می‌رسد استفاده از عقل برای معنی در زندگی ضروری است، اما چنان معنی واقعی و راستین وقتی پدید می‌آید که موضوع عقلانیت، چیزی درباره انسان یا محیط او باشد، یعنی شرایط بنیادین وجود انسان، خواه شرایط محیطی ما، ما به‌عنوان گروهی از نوع، یا یک فرد معین از ما باشد.

۳،۲. نظریه بنیادی متز

متز پس از بررسی نظریات پیشین، واکاوی آن‌ها و شرح انتقادات مطرح شده بر آن‌ها به ارائه نظریه خویش می‌پردازد که شامل سه صورت و نسخه می‌باشد که اکنون به آن‌ها اشاره می‌کنیم.

صورت نخستین نظریه متز (FT1)

متز در تعریف صورت نخستین نظریه خود چنین می‌گوید: «زندگی یک انسان معنادارتر است، هرچه او خرد خود را به کار گیرد و عقلانیت خویش را به طور «مثبت» به سمت «شرایط بنیادین» وجود انسان سوق دهد» (Metz, 2013, p47).

توضیح و تحلیل صورت نخستین نظریه متز

از دیدگاه متز طبیعت‌گرایی قابل قبول‌تر از ماوراء طبیعت‌گرایی است، با این استدلال که به‌عنوان مثال، زندگی یک فرد می‌تواند بدون هیچ چیز ماوراء طبیعی، معنادار باشد. علاوه بر این، او با انکار اینکه هر عامل ذهنی برای معنادار کردن زندگی فرد ضروری است، پیشنهاد می‌کند که در میان دیدگاه‌های طبیعت‌گرایانه، عینیت‌گرایی جذاب‌تر از ذهنیت‌گرایی است. او دیدگاهی طبیعت‌گرایانه ارائه می‌دهد که مدعایش آن است که «روایت‌های موجود از طبیعت‌گرایی را بهتر کند، دیدی کلی که زندگی در جهان صرفاً فیزیکی می‌تواند معنا دار باشد (Metz, 2015, p v). وی پس از بررسی و رد نظریات پیشین، به ارائه نظریه خود که آن را «نظریه بنیادی» می‌نامد، می‌پردازد. او با قائل شدن به وجه متمیز ساحت عقلانی انسان نسبت به ساحت حیوانی، نقش عقلانیت را در معناداری زندگی، اساسی و بنیادین می‌داند. طبق صورت نخستین نظریه بنیادی، اگر عقلانیت به سمت شئون بنیادین وجود آدمی، هدایت و سوق داده شود، زندگی فرد معنادار می‌شود. هرچه این جهت‌گیری خرد در راستای شئون بنیادین بیشتر باشد، زندگی معنادارتر می‌شود. مراد متز از «بنیادین» چیزی است که از دید او باعث، مسئول و عامل چیزهای دیگر است. وی با تاکید بر اینکه نظریه وی طبیعت‌گرا است، شئون بنیادین وجود آدمی را سه مقوله خیر، حقیقت و زیبایی می‌شمارد که معنابخش به زندگی هستند. او در این باره چنین می‌گوید: «خیر، حقیقت و زیبایی به واسطه ویژگی‌های فیزیکی که ذاتاً ارزشمند هستند، جدا از مفید

راه طی شده متز در معنای زندگی و... / صانعی؛ خادمی؛ حاجی بابایی؛ زین العابدین / ۵۱

بودن‌شان، معنای باشکوهی به زندگی می‌بخشند، به این معنا که به خودی خود (فی نفسه) خوب هستند، جدای از هرگونه رابطه با خدا یا آینده بلندمدت» (Metz, 2010, p391).
به باور متز، نظریه وی به طور قابل قبولی معنای اخلاق، تحقیق و خلاقیت را دربرمی‌گیرد و نه تنها از نمونه‌های نقیض برای سایر نظریه‌های معنای زندگی به‌دور است، بلکه هسته‌های برجسته حقیقت آن‌ها را نیز دربرمی‌گیرد. از نظر متز، خیر، حقیقت و زیبایی شرایط بنیادین وجودی انسان می‌باشند که ما انسان‌ها با فرارفتن از طبیعت حیوانی خود و با جهت‌گیری مثبت طبیعت عقلانی، به زندگی خود معنا می‌دهیم. این نظریه می‌گوید که ماهیت عقلانی یک فرد باید به سمت شرایط بنیادی «ترازیابی شده» (Contoured) یا «به نحوی مثبت متمایل» (Positively Oriented) باشد (Metz, 2011, p402).
با توجه به اینکه یکی از مهمترین پایه‌های نظریه دوم، شئون بنیادین زندگی است، از این رو پیش از پرداختن به نظریه‌های اصلاحی متز و به عبارت دیگر صورت‌های دوم و سوم نظریه بنیادی او، ابتدا اشاره‌ای به چیستی شئون بنیادین از دیدگاه متز می‌کنیم.

۴. شئون بنیادین در نظری معنای زندگی متز

۴.۱. خیر

مراد متز از خیر، دستاوردهای اخلاقی برجسته (Outstanding Moral Achievement) است. او برای تبیین بهتر منظور خود از خیر، مثال می‌زند که چنانچه مانند ما به‌جای فداکاری‌های بسیاری، که در راه مبارزه با آپارتاید انجام داد و مادر ترزا به‌جای رفتارهای دلسوزانه‌ای که نسبت به مردم داشت، تلاش می‌کردند: «تا اطمینان حاصل کنند که ناخن‌های پای همه به طور منظم کوتاه می‌شود یا اینکه هیچ‌کس از بوی بد دهان رنج نمی‌برد» (Metz, 2013, p227)، به‌نحو شهودی درمی‌یابیم که اولی‌کاندیدایی اساسی برای معناداری است، در حالی که دومی، کوتاه شدن ناخن، اگرچه امری عمومی و جهانی است، ولی اصلاً کاندیدای معناداری نخواهد بود.

۴,۲. حقیقت

از دیدگاه متز به طور مشخص‌تر، دو حوزه وجود دارد که درک شرایط بنیادین در آن‌ها اهمیت دارد: اول طبیعت انسان و دوم محیط انسانی. تأم درباره طبیعت انسان حائز اهمیت است، به این دلیل که در مورد جنبه‌هایی مهم، اساسی و بنیادین از بشریت است که تا حد زیادی عامل و باعث خیلی چیزهای دیگر در مورد زندگی انسان هستند (Ibid, p229).

به نظر متز شناخت خودمان از این حیث که مشخصه‌هایی از جنبه‌های ما را به‌عنوان یک نوع خاص نشان می‌دهد، به‌طور شهودی جالب است و ارزش پیگیری دارد، بویژه مسائلی همچون DNA، انتخاب طبیعی، عقلانیت، شراکت، اجتماعی شدن، شخصیت، ارتباطات، گاه‌شماری، ناهنجاری (Deviance)، قدرت، ثروت، جنگ، ارزش مبادله، روان رنجوری و سایر مفاهیم محوری در علوم انسانی و اجتماعی.

تأمل درباره جهان نیز حائز اهمیت است چون که جنبه‌هایی از جهان ما را آشکار می‌کند که تا حد زیادی مسئول و باعث چیزهای دیگری از جهان هستند. به‌عنوان مثال، فضا-زمان، انرژی، نور، امواج، گرانش، ساختار اتمی، و سایر مفاهیم محوری در علوم طبیعی و همچنین علیت، ضرورت، خواص و سایر مفاهیم اصلی متافیزیک. به باور متز، هرچه عقلانیت خرد، آگاهانه و ماهرانه، به سمت شرایط بنیادین زندگی انسان و واقعیت انسانی، سوق پیدا کند، وجود او در قلمرو حقیقت معنادارتر می‌شود (Metz, 2011, p403).

۴,۳. زیبایی

به باور متز، هنر باشکوه، چه ادبیات، چه نقاشی یا موسیقی، به «موضوعات جهان شمول» می‌پردازد که بنیادین هم باشد، در حالی که برای مثال، رمانی درباره نفس کشیدن یا گردوغبار ممکن است مناسب باشد ولی باشکوه نباشد. از این‌رو اثر هنری باشکوه نمی‌تواند درباره هر جنبه‌ای از زندگی انسانی باشد که همه ما آن را تجربه می‌کنیم، بلکه در عوض، درباره جنبه‌هایی از تجربه انسانی است که مسئول چیزهای دیگری درباره تجربه انسانی است (Ibid, p400). چنین صلاحیتی ما را قادر می‌سازد تا بین رمانی درباره نفس کشیدن

راه طی شده متز در معنای زندگی و... / صانعی؛ خادمی؛ حاجی بابایی؛ زین العابدین / ۵۳

یا غبار از یک سو، و رمانی درباره موضوعاتی مانند اخلاق، جنگ، مرگ، عشق، خانواده و مانند آن از سوی دیگر، تمایز قائل شویم. مطمئناً، نفس کشیدن بخاطر نتایج دیگری برای کیفیت زندگی انسانی لازم است و برای آن مفید است ولی اندکی از آن را توضیح می‌دهد، یعنی بنیادی نیست. بخش اصلی دلیل عالی بودن جنایت و مکافات داستایوفسکی و گرنیکای پیکاسو این است که آگاهی ژرف از مضامین عمیق را منتقل می‌کند (Ibid, p403).

۴. انتقادات متز به صورت نخستین نظریه بنیادی خود

متز به تقریر اول خود چند انتقاد وارد می‌سازد از جمله:

الف) بی‌توجهی به تأثیر نقض ارزش‌های اخلاقی

بدین معنا که یک نظریه نه تنها باید معنابخشی ارزش‌های اخلاقی را تبیین کند، بلکه باید بتواند نشان دهد که اگر مؤلفه‌های معنابخشی مستلزم نقض ارزش‌های اساسی اخلاقی، مانند تحقیر شخصیت انسان باشند، نمی‌توان از معنابخشی آن‌ها دفاع کرد. اما این تقریر درباره این نکته، به عبارتی درباره ویژگی پنجم ساکت است و فاقد این خاصه می‌باشد.

ب) عدم توجه به تأثیر گرایش منفی در معناداری زندگی و کنش‌های معنادار

به باور متز، همانگونه که گرایش مثبت انسان نسبت به امور ارزشمند می‌تواند به معناداری زندگی وی کمک رساند، گرایش منفی نسبت به اموری با ارزش منفی، مانند ظلم و بیدادگری نیز که با واژه‌هایی مانند دوست نداشتن، بیزار بودن و... ابراز می‌شود، می‌تواند به معنای زندگی فرد کمک رساند. به باور متز، در تقریر نخست، به تأثیر گرایش منفی در معناداری توجه نشده است. از نظرگاه وی، همه نظریه‌هایی که تاکنون درباره معناداری مطرح شده است، به امور معنابخش توجه کرده‌اند و به امور معنادار و تأثیر آن‌ها در معنای زندگی توجه نکرده‌اند. به همین جهت همان‌طور که گرایش مثبت نسبت به سه حوزه خوبی، حقیقت و زیبایی به زندگی معنا می‌بخشد، گرایش منفی نسبت به آن‌ها نیز از معنای زندگی می‌کاهد. به گمان متز، تقریر نخست بایستی اصلاح شود به نحوی که رفتارهای

معنازدایی مانند گسترش زبانه‌های هسته‌ای، داشتن عقاید و احساس‌های جنسیتی و نژادپرستانه و غیره را شامل شود (به نقل از: بیات، ۱۳۹۹، p234, Metz, 2013) با توجه به مطالب فوق می‌توان گفت که (FT1) فاقد ویژگی سوم می‌باشد. وی پس از تکمیل شرح خود از جنبه‌های مختلف معنا، بیانی قطعی‌تر و کامل‌تر از دیدگاه خود ارائه می‌کند که به همه زندگی و جنبه‌های معنا در آن می‌پردازد.

۴.۱. صورت دوم نظریه بنیادی متز (FT2)

متز در راستای برطرف کردن نواقص صورت نخستین نظریه خود، صورت اصلاح شده نظریه بنیادی (FT2) را ارائه می‌دهد. وی در تعریف صورت دوم نظریه بنیادی می‌گوید: «زندگی یک انسان هرچه بیشتر معنادارتر است، تا جایی که او، بدون زیرپا گذاشتن برخی قیود اخلاقی در برابر فداکاری تحقیرآمیز، خرد خود را به کار می‌گیرد و عقلانیت را به‌طور مثبت به سمت شرایط بنیادین وجود انسان، سوق می‌دهد، یا به سمت آنچه آن‌ها را تهدید می‌کند جهت‌گیری منفی دارد. علاوه بر این، معنای زندگی یک انسان کاهش می‌یابد، هرچه بیشتر به سمت شرایط اساسی وجود انسان جهت‌گیری منفی می‌کند» (Ibid, p234). به عبارت دیگر اگر هر فرد انسانی بتواند از خرد خویش به گونه‌ای استفاده کند که نوعی گرایش مثبت به بسترها و حوزه‌های معنابخش، یعنی خوبی، حقیقت و زیبایی داشته باشد یا نسبت به آنچه این حوزه‌ها را تهدید می‌کند، گرایش منفی داشته باشد. همچنین گرایش مثبت و منفی وی، مستلزم نقض ارزش‌های اساسی اخلاقی مانند تحقیر دیگران نباشد، در آن صورت، زندگی وی معنادار خواهد بود (بیات، ۱۳۹۹، ص ۵۸).

۴.۲. انتقادات متز به صورت دوم نظریه بنیادی خود

متز اظهار می‌دارد که (FT2) توصیف منصفانه‌ای را براساس آنچه که خیر، حقیقت و زیبایی به زندگی معنا می‌بخشد، ارائه می‌دهد. لکن به نظر وی، نظریات معنای زندگی، نه تنها به‌طور عمده از توضیح پادمعنا غفلت می‌کنند، بلکه معمولاً به جنبه‌های زندگی به‌مثابه کل نیز توجه نمی‌کنند، که از دیدگاه متز بسیار حائز اهمیت است.

مساله دیگری که متز را به سمت اصلاح صورت دوم نظریه خود (FT۲) سوق می‌دهد این است که، به باور او، زندگی هرچه از تکرار در اجزای خود اجتناب می‌کند، معنادارتر است، قسمت‌های بد آن باعث ایجاد قسمت‌های بعدی و خوب آن می‌شود، و آن‌ها این کار را به واسطه رشد شخصی یا الگوی دیگری انجام می‌دهند که باعث خلق یک داستان زندگی می‌شود. داستان زندگی جذاب (compelling life-story) که اصیل است. (Ibid, p. 236) متز بر آن است که صورت دوم از نظریه بنیادی، هنوز یک توضیح کلی و اساسی در مورد چگونگی تشخیص داستان‌های زندگی جذاب از داستان‌های نه چندان چشمگیر ندارد. بعلاوه، اگر یاد معنا بتواند در بخش‌هایی از زندگی وجود داشته باشد، می‌تواند در کل زندگی نیز چنین کند، با توجه به این نکته و عدم رضایتی که متز از نظریه خود دارد (FT2) را اصلاح می‌کند به این نحو که اگر هر فرد انسانی بتواند از عقل خویش به گونه‌ای استفاده کند که نوعی گرایش مثبت به بسترها و حوزه‌های معنابخش یعنی خوبی، حقیقت و زیبایی داشته باشد یا نسبت به آنچه این حوزه‌ها را تهدید می‌کند، گرایش منفی داشته باشد، و همچنین گرایش مثبت و منفی وی مستلزم نقض ارزش‌های اساسی اخلاقی، مانند تحقیر دیگران نباشد، زندگی وی معنادار خواهد بود. البته داشتن گرایش منفی نسبت به بسترهای معنابخش، از معنای زندگی فرد می‌کاهد. به علاوه، در ارزیابی معناداری زندگی فرد غیر از در نظر گرفتن اجزاء زندگی، باید کل زندگی را نیز در نظر بگیریم، تا بتوان درباره معناداری یا بی‌معنایی روند روبه‌رشد یا کاهش رشد زندگی فرد، داوری کرد؛ یعنی گفت که اگر فرد در طی زندگی خویش همواره از کنش‌های کم، ارزش‌تر به سمت کنش‌های ارزشمندتر در حرکت باشد، زندگی وی معنادارتر و گرنه کم‌معناتر یا بی‌معنا خواهد بود. (بیات، ۱۳۹۹، ص ۶۲). شایان ذکر است که تا آنجا که نگارندگان در آثار متز جستجو کرده‌اند، انتقاداتی که او بر تقریر دوم نظریه بنیادی خود وارد می‌دارد جزء ویژگی‌هایی که برای نظریه کامل برمی‌شمارد، نیست که در قسمت نقد و بررسی به آن اشاره خواهد شد.

۴,۳. صورت سوم نظریه بنیادی متز (FT3)

متز در راستای رفع نواقص فوق الذکر، صورت سوم از نظریه خود (FT3) را که کامل‌ترین نسخه می‌داند به شرح ذیل مطرح می‌سازد «زندگی یک انسان معنادارتر است، زیرا او بدون زیرپا گذاشتن برخی قیود اخلاقی، در برابر فداکاری تحقیرآمیز، عقل خود را به‌کار می‌گیرد و به گونه‌ای که عقلانیت را به‌طور مثبت به سمت شرایط بنیادین وجود انسان سوق می‌دهد، یا جهت‌گیری منفی آن را به سمت آنچه تهدید می‌کند. به‌نحوی که بخش‌های بدتر زندگی او، با فرآیندی که یک داستان زندگی اصیل و قانع‌کننده و ایده‌آل را می‌سازد، بخش‌های بهتری را در پایان آن ایجاد می‌کند. علاوه بر این، معنای زندگی انسان کاهش می‌یابد، هر چه بیشتر به نحو منفی به سمت شرایط اساسی وجود انسان جهت‌گیری می‌کند یا بی‌ارزش‌روایی را به نمایش بگذارد» (Metz, 2013, p234). این بیان از دو بخش تشکیل شده است: بخش مربوط به شرایط اساسی وجود انسان و بخش مربوط به داستان زندگی فرد. متز با توجه به اولی ادعا می‌کند که زندگی که در آن فرد، عقلانیت را به سمت شرایط اساسی وجود انسان جهت می‌دهد، معنادارتر از زندگی است که در آن عقلانیت را به سمت آن‌ها جهت نمی‌دهد، و با توجه به دومی، زندگی‌ای برخوردار از ارزش‌روایی (Narrative Value) معنادارتر از زندگی است که بی‌ارزشی‌روایی را نشان می‌دهد (Morioka, 2015, p52). در رابطه با داستان زندگی، متز پیشنهاد می‌کند که زندگی‌هایی که در آن «قسمت‌های بد آن باعث بخش‌های بعدی و خوب آن می‌شود» به واسطه «رشد شخصی یا الگوی دیگری که داستان زندگی متقاعدکننده‌ای را ایجاد می‌کند» معنادارتر است. نسبت به زندگی‌هایی که صرفاً «تکراری» هستند، «پایان می‌یابند» یا «می‌خواهند کل زندگی دیگری را تکرار کنند» (Ibid, p53).

متز معتقد است نظریه او کامل‌ترین نظریه است و تمام ویژگی‌ها و خواسته‌هایی که او از یک نظریه انتظار دارد برآورده می‌سازد. به نظر او، نظریه‌های پیشین، جامع تمام این

ویژگی‌ها نبوده‌اند، حال آنکه نظریه وی قدرت تبیین تمام نظریه‌های پیشین را دارد. او معتقد است که لحاظ کردن شئون سه گانه بنیادین در نظریه بنیادی، هم‌زمان، ویژگی‌های قبلی را برآورده می‌سازد. برای مثال با قراردادن خیر به‌عنوان یک شأن بنیادین، ویژگی چهارم برآورده می‌شود. متز با تاکید بر اینکه نظریه او طبیعت‌گراست و «یک طبیعت‌گرا نباید ارتباط بالقوه شرایط ماوراءالطبیعی را برای معنای زندگی نادیده بگیرد. اگر خدا وجود داشت، شناختن درباره او و ساختن آثار هنری در مورد او بسیار مهم بود، زیرا او تا حد زیادی مسئول تقریباً همه چیزهایی بود که در جهان فیزیکی و معنوی و در تجربه انسانی می‌گذرد» (Metz, 2013, p237). متز معتقد است که نظریه بنیادی ویژگی اول را داراست. نظریه وی با اشاره بر اینکه «تاملات عقلانی و اراده در درجات مختلفی هستند و وقتی که مثلاً نسبتاً آگاهانه، پیچیده، ماهرانه و مصون از بیماری روانی باشند، می‌توانند معنای اساسی به زندگی بدهند (Ibid, p224) ویژگی هشتم را داراست. از نظر او مطمئناً نوشتن یک فقره چک، کاری نیست که موش یا میمون بتواند انجام دهد، اما در عین حال پروژه‌ای نیست که پیچیده یا پیشرفته باشد یا قدرت اراده یا فداکاری زیادی را در برگیرد، لذا انجام کارِ معنابخش، باید تابعی از رفتار عقلانی پویا باشد. بنابر نظریه بنیادی، یک نظریه معنا در زندگی، بهتر است نه تنها متضمن این باشد که برخی از خیرهای نهایی در صورت تحقق، بیشترین معنا را در خود فرد نسبت به دیگری می‌دهند، به علاوه خلق آن‌ها فراتر از خود، زمانی بیشترین معنا را به فرد می‌دهد که این کار را به روش‌های خاص و فعالانه انجام دهد؛ از این رو این نظریه، ویژگی ششم را نیز برآورده می‌سازد.

متز در پایان کتاب خود و پس از ارائه نظریه نهایی خویش، نفس جستجوی معنا را، منبع معنا برای زندگی خود می‌داند و همین جستجوی معنای زندگی را، فی‌نفسه، عاملی برای معنادار بودن زندگی‌اش می‌داند و می‌گوید: «در سطح روان‌شناختی، من تقریباً باید فکر کنم که جستجوی معنای زندگی خود منبع معناداری در زندگی من بوده است، و در این

میان منبعی اساسی است. با این حال، اگر یک توجیه فلسفی برای قضاوت من وجود داشته باشد، برای من بسیار بهتر خواهد بود» (Metz, 2013, p249).

۵. نقد و بررسی

نقد اول: چنانکه اشاره شد متز روش خود را برای دستیابی به نظریه بنیادی، مبتنی بر شهود می‌داند. به نظر می‌رسد دستیابی به نظریه‌ای جهانی که تبیین‌کننده همه زندگی‌های افراد بهره‌مند از زندگی معنادار و وحدت‌بخش همه آنها باشد، چنانکه مطلوب و خواسته ایشان هست از طریق شهود ممکن نیست. متز برای رد نظریه شخص‌گرایی، به ذکر نمونه‌هایی که آنها را «پیامدهای جدی ضد شهودی» (Seriously Counterintuitive Implications) می‌نامد استناد می‌کند. به عنوان مثال «اگر برآوردن خواسته‌های شخصی از نوع خاصی برای معنادار شدن زندگی فرد کافی بود، زندگی افرادی که از صمیم قلب خود را وقف آسیب رساندن به دیگران می‌کنند، ۳۷۳۲ بار مو را روی سر نگه می‌دارند، فرهنگ لغت را حفظ می‌کنند و غیره... می‌توانست معنی دار باشد» (Metz, 2013, p175). متز معنادار بودن زندگی را در این مثال‌ها، برخلاف شهود می‌داند. ایرادی که در اینجا می‌توان مطرح ساخت این است که معیار و ملاکی که متز ارائه می‌دهد، نمی‌تواند خواسته او را اجابت کند، بلکه صرفاً تاییدی است بر شهود متز و کسانی که شهود آنها شبیه شهود وی می‌باشد. پرسش اینجاست که اگر شهود گروهی متفاوت از شهود متز و کسانی که شهودشان شبیه متز است باشد، آنگاه چه باید کرد؟ البته اینکه در این نقد شهود شخص را درباره معنای زندگی به‌عنوان ملاک و معیار معنادار بودن زندگی دیگران نمی‌پذیریم به معنای انکار شهود به‌منزله دیدگاهی در معرفت‌شناسی اخلاقی، درباره اینکه باورهای اخلاقی را چگونه می‌توان موجه ساخت، نیست. چه بسا که شهودگرایان نیز درباره مواردی همچون محتوای شهودها و قلمرو شهود یا جامعیت شهود و منشا شهود اختلاف نظر دارند (حسن پور، ۱۳۸۵، ص ۱۲۴). آنچه در این نقد بیشتر مورد تاکید نگارندگان می‌باشد این است که

افراد در خصوص درکی که از مقولاتی همچون خوشبختی و معنای زندگی دارند، شهود یکسانی نمی‌توانند داشته باشند و ممکن است فردی در زندگی خود احساس خوشبختی نداشته باشد، ولی علی‌الظاهر خوشبخت به نظر برسد، اما در مقولاتی از جمله اصول اخلاقی مثل اینکه دروغگویی بد است و آنچه عموم مردم در آن اتفاق نظر دارند، شهودگرایی به‌مثابه مبنایی برای موجه ساختن باورهای اخلاقی در مقابل شکاکان اخلاقی کماکان کاربرد و استحکام دارد. به گفته یاماگوچی، تا آنجا که متز بر قضاوت‌های شهودی در مورد انواع زندگی‌ها متکی است، هرگز نمی‌تواند به یک نظریه جهانی معنادار دست یابد که به‌طور ایده‌آل مورد قبول همه باشد. بنابراین، او باید به جز چیزی که «شهود» نامیده می‌شود، زمینه محکمی پیدا می‌کرد. روش شهود او به‌طور خلاصه برای هدف او ناکافی است (Yamaguchi, 2015, p77).

نقد دوم: با عنایت به نکته قبل می‌توان گفت تعریفی که متز از نظریه خود می‌دهد، یعنی چیزی که واجد «همه» عناصر مشترک در نظریه‌های معناداری باشد، و به قول خود متز اینکه «آیا چیزی وجود دارد که همه عناصر فهرست، در آن مشترک هستند؟» (Ibid, p7) از طریق روشی که وی در پیش گرفته است قابل حصول نیست. اگر «همه» را در این جمله به‌طور پرسشی تعبیر و تفسیر کنیم، نظریه‌ای که متز در نظر دارد باید از نوع جهانی باشد به این معنا که هر موردی از معنادار بودن یک زندگی را بدون استثنا توضیح دهد. یا، حتی اگر کلمه «همه» را اغراق‌آمیز در نظر بگیریم، نظریه مورد نظر باید حداقل به اندازه کافی، موارد زیادی از آن‌ها را در نظر بگیرد» (Yamaguchi, 2015, p80). لکن با در نظر گرفتن این نکته که روش متز مبتنی بر شهود می‌باشد و از آنجا که شهود در همگان به یک صورت نمی‌باشد، عملاً دستیابی به نظریه‌ای جهانی آن‌چنان که متز می‌پندارد و می‌خواهد، مقدور نمی‌باشد.

نقد سوم: یکی از پایه‌هایی که نظریه‌متز بر آن بنا شده است، رد فراطبیعت‌گرایی، با تکیه بر نظریه هدف می‌باشد. به نظر می‌رسد نپذیرفتن نظریه هدف نمی‌تواند دلیلی بر رد فراطبیعت‌گرایی برای معنادار کردن زندگی باشد. ادعای متز این است که نظریه هدف [الهی]، فی حدنفسه، با دعاوی بنیادین یک چشم‌انداز خدامحورانه ناسازگار است (متز، ۱۳۸۲، ص ۱۶۸). صرف نظر از اینکه استدلال متز در خصوص نپذیرفتن نظریه هدف قابل بررسی است و استدلال وی «در نفی هدف‌مندی خدا تنها به عنوان استدلال نافی هدف بالاصاله و بیرون از ذات قابل قبول است» (سلیمانی امیری، ۱۳۸۲، ص ۴۱)^۱ نگارندگان معتقد هستند که رویکردهای دیگری نیز هست که می‌توان با اعتقاد به خداوند، زندگی را معنادار کرد. یکی از این رویکردها نگاهی است که به خداوند «همچون ناظر آرمانی» می‌نگرد. در این رویکرد، خداوند موضوعی انتزاعی نیست که به عنوان یک مسأله فلسفی به آن پرداخته شود. چنین به نظر می‌رسد که خداوند به نحوی که متز به آن می‌پردازد به عنوان موجودی متعالی که هدفی را برای آدمی معین کرده، صرفاً «موضوعیت» دارد، اما برای کسانی که دغدغه‌های معنوی دارند، این نام‌ها «موضوعیت» ندارند، بلکه «طریقت» دارند. به تعبیر دیگر، انسان معنوی بین «معنا» و «معنا برای من» تفکیک می‌کند؛ چنین کسی در جستجوی معنا برای من است، نه در جستجوی معنا. معنا یک چیز است و اهمیت آن معنا برای شخص من چیزی دیگر^۲. البته لازم به توضیح است که نقدی که اینجا مطرح شد چنانکه اشاره شد مربوط به نظریه هدف است، که در این مقاله ما به آن نپرداخته‌ایم، ولی از آنجا که متز از یک سو رد نظریه هدف را معادل رد فراطبیعت‌گرایی در نظر می‌گیرد و از سوی دیگر نظریه خود را طبیعت‌گرا می‌داند؛ نقد نظریه هدف، عملاً نقد نظریه معنای

^۱ . رجوع شود به مقاله عسکری سلیمانی امیری (۱۳۸۲)، خدا و معنای زندگی نقد و بررسی مقاله (آیا

هدف خداوند می‌تواند سرچشمه معنای زندگی باشد؟)، نقد و نظر ۱۳۸۲، شماره ۳۱ و ۳۲.

^۲ .مطالب نقد سوم برگرفته از مقاله «خدا همچون ناظر آرمانی» اثر استاد ابوالقاسم فنایی است.

زندگی نیز خواهد بود. بنابراین در این مجال اشاره‌ای مختصر به آن کرده و نقد مبسوط آن را به مقاله دیگری واگذار می‌کنیم.

نقد چهارم: چنانکه اشاره شد متز، یکی از شروط بنیادین وجود بشری را زیبایی می‌داند که شامل آثار هنری می‌شود. از دیدگاه متز برای باشکوه بودن یک اثر هنری، همگانی و فراگیر بودن موضوع آن، مهم نیست. برای مثال اگرچه قضای حاجت و نفس کشیدن و گردگیری، مسائلی عمومی هستند، ولی آفرینش اثری در این حوزه‌ها، اثری بنیادین و در نتیجه معنابخش نخواهد بود؛ در حالی که خلق اثری درباره اخلاق، مرگ، جنگ، عشق و خانواده، بنیادین و بنابراین معنابخش خواهد بود. در این زمینه، انتقادی که به نظر می‌رسد بر این ایده متز وارد باشد، نقدی است که مینوا کیوتا در مقاله «مروری بر معنای زندگی تدئوس متز» مطرح می‌سازد. او برای نقد نظر متز، نمونه‌های از شاهکارهای هنری در آثار سنت ژاپنی را مثال می‌زند «برای مثال مشهورترین و معمول‌ترین اثرهایکو صرفاً صدای یک قورباغه در حال پرش به یک استخر است. همچنین یک قطعه از هایکو درباره ادرار اسب است» (Kukita, 2015, p211)؟ به نظر نویسنده مقاله، متز آنقدر گستاخ نیست که این‌ها را به‌عنوان نمونه‌هایی از آثار هنری باشکوه نادیده بگیرد. بنابراین متز در یک دو راهی قرار می‌گیرد: او یا باید بپذیرد: (۱) هنرهایکو درباره شرایط بنیادین خاصی از وجود بشری هستند، یا (۲) اینکه آثار هنری ضرورتاً درباره شرایط بنیادین وجود بشری نیستند. اگر گزینه ۱ را برگزینند، ناگزیر بایستی اعتراف کند که بنیادین بودن دلخواه‌تر و مبهم‌تر از آن است که او فکر می‌کرد. انتخاب گزینه دوم هم زیر سوال بردن اصل نظریه بنیادی بودن متز درباره زندگی می‌باشد.

نقد پنجم: یکی از اساسی‌ترین پیش‌فرض‌های عینیت‌گرایی متز، این است که می‌توانیم معنای زندگی یک نفر را با مشاهده بیرونی زندگی وی با دیگری مقایسه کنیم و به این نتیجه برسیم که زندگی یک فرد مشخص از دیگری معنادارتر است. به نظر می‌رسد این

مساله قابل شک می‌باشد. اینکه ما به‌عنوان ناظر بیرونی زندگی فردی را معنادار بدانیم که بر اساس نظریه متر سرشار از معنا بوده است، مویید این نیست که خود فرد نیز همین نظر را داشته باشد. برای نمونه شاید شخص فکر کند که دروغ یا ظلمی که در حق کسی روا داشته، زندگی او را بی‌معنا ساخته است. نکته مهم این است که حتی ماندلا یا مادر ترزا نیز می‌توانند به معنای زندگی خود شک کنند؛ حتی فردی که زندگی‌اش کاملاً تئوری بنیادی متر را برآورده می‌کند، می‌تواند در معناداری زندگی خود شک کند. به عبارت دیگر، ما به‌عنوان ناظر بیرونی نمی‌توانیم مقایسه‌ای درباره معناداری زندگی دیگران داشته باشیم و این خود افراد هستند که زندگی خود را یا معنادار می‌دانند یا بی‌معنا و اساساً بحث کم‌معنا یا پرمعنا بودن زندگی در مقایسه با زندگی دیگری امکان‌پذیر نیست (Morioka, 2015, p 61).

نقد ششم: همانطور که در مبحث انتقادات متر بر تقریر دوم نظریه بنیادی اشاره شد، متر آنگاه که به انتقاد از تقریر دوم خود می‌پردازد، یکی از نقدهایی که وارد می‌داند این است که تقریر دوم از ویژگی «خلق داستان زندگی و تکرارناپذیری آن» تهی است. از این رو او به اصلاح تقریر دوم و ارائه تقریر سوم می‌پردازد که این نقطه ضعف، یعنی عدم تبیین حالت داستان‌وار بودن زندگی را نداشته باشد. سوالی که پیش می‌آید این است که چرا آنگاه که متر به ویژگی‌های یک نظریه مناسب درباره معنای زندگی می‌پردازد، این مهم یعنی انتقادی که بر تقریر دوم خویش مطرح می‌سازد، که همانا ویژگی «خلق داستان زندگی و تکرارناپذیری آن» است، را به‌عنوان یک ویژگی مطلوب یا آنچه او خواسته می‌نامد ذکر نمی‌کند؟ اگر ضرورتی به حضور این ویژگی در فهرست ویژگی‌های مد نظر برای یک نظریه مناسب برای معناداری، احساس نمی‌کرده است، چرا در در نقد تقریر دوم به عنوان یک نقصان مطرح می‌گردد؟ مختصر اینکه، اگر انتقادی که بر تقریر دوم وارد شده است واقعاً ضروری و بجاست، به چه دلیل در زمره ویژگی‌های یک نظریه

خوب و چشمگیر، مطرح نشده و اگر لزومی بر این انتقاد نیست چرا همان تقریر دوم به عنوان کام‌ترین صورت نظریه بنیادی پذیرفته نشده است؟

نقد هفتم: چنانکه اشاره شد متز نظریه خود را طبیعت‌گرا می‌داند و برای رد نظریه فراطبیعت‌گرایی به انتقاد از نظریه هدف الهی می‌پردازد. بنابراین با پذیرفتن نظریه هدف الهی، نظریه‌های فراطبیعت‌گرایی را برای معناداری کافی نمی‌داند. آنچه در این دیدگاه مغفول مانده است نقاط قوتی است که در راستای تبیین معنای زندگی، یک نظریه فراطبیعت‌گرا در مقایسه با نظریه طبیعت‌گرا می‌تواند از آن بهره‌مند باشد. برای مثال به اعتقاد نگارندگان، معنای زندگی یک فرد به عنوان جزئی از جهان هستی، نمی‌تواند مستقل از معنای زندگی به‌نحو عام و کلی در نظر گرفته شود. یافتن معنا در زندگی، در جهانی که تهی از معناست اگر مقدور هم باشد، جامع و کامل نیست. به نظر می‌رسد نظریات فراطبیعت‌گرا که برای کلیت کیهان و هستی، آغاز و انجام معنادار قائل‌اند، بهتر می‌توانند به معناداری زندگی افراد کمک کنند. کسی که برای زندگی و هستی به‌نحو عام، قائل به معنا باشد بهتر و راحت‌تر به خلق یا کشف معنای زندگی دست خواهد یافت. برای مثال آنچه در نظریات اندیشمندان عالم اسلام، تحت عنوان «نظام احسن»^۱ که به نوعی می‌توان آن را «خوشبینی کیهانی» دانست، مطرح است، نقش به‌سزایی در معنابخشی به زندگی و تبیین شرور و رنج‌ها در زندگی خواهد داشت.

نقد هشتم: چنانکه اشاره شد متز در راستای ارائه نظریه‌ای گام برمی‌دارد که بتواند برای تمام انسان‌ها قابلیت استفاده داشته باشد. به بیان دیگر وی تمام آدمیان را با یک رویکرد مد نظر قرار می‌دهد و از این رو سنخ‌شناسی انسان‌ها و نیز تفاوت‌هایی که به‌طور بنیادین در میان انسان‌ها وجود دارد، از نگاه وی مغفول مانده است. تفاوت‌هایی که در نهاد انسان‌ها

---

۱. برای آشنایی با دلایل اعتقاد به نظام احسن می‌توان برای مثال به دیدگاه ملاصدرا در این خصوص اشاره کرد. ایشان بویژه در فصل نهم و دهم از جلد هفتم اسفار به تبیین دلایل نظام احسن می‌پردازد.

در تاریخ اندیشه اسلامی مشاهده می‌شود؛ همچون تقسیم انسان‌ها به «عوام و خواص»، «نبی و غیرنبی»، «انسان‌های عادی و صدیقین» باعث تفاوت در راه‌های دستیابی به سعادت و حقیقت می‌باشد. به نظر می‌رسد با به رسمیت شناختن سرشت متفاوت انسان‌ها و حتی در مراحل مختلف زندگی یک فرد بهتر، بتوان به معنادار بودن یا بی‌معنایی زندگی افراد پرداخت. برای تبیین بهتر موضوع می‌توان به آراء فخر رازی و ملاصدرا در خصوص حقیقت انسان اشاره کرد. در تاریخ تفکر اسلامی می‌توان به «تکثر ماهیات انسانی» که فخر رازی به آن قائل است اشاره داشت. به نظر وی انسان‌ها ماهیت نوعی واحدی ندارند و اختلاف میان آن‌ها اختلافی ذاتی و جوهری بوده که گریز ناپذیر است و از آغاز تولد فرد با اوست. از این رو به اعتقاد فخر رازی هدایت‌پذیر بودن یا هدایت‌گریز بودن انسان‌ها، وابسته به ماهیت ذاتی و جوهری آن‌ها است. بنابراین از همه انتظار هدایت یافتن نمی‌توان داشت. از دیدگاه ملاصدرا انسان هویتی واحد داشته، که درعین بسیط بودن دارای مراتب مختلف می‌باشد. به نظر وی مرتبه وجودی هر فرد متناسب با میزان درک و ادراک او از هستی است. از این رو انسان از نظرگاه ملاصدرا بسته به مرتبه ادراکی که از هستی دارد، واجد همان مرتبه از هستی نیز است و درعین وحدت دارای کثرت است.^۱ بنابراین به نظر می‌رسد نمی‌توان برای تمام انسان‌ها نسخه واحد برای معناداری پیچاند و چه بسا با عنایت

---

^۱ . فخر رازی در آثار مختلف خود بویژه در کتاب تفسیر خود مفاتیح الغیب، به مسأله تعدد ماهیات انسانی پرداخته است و برای تبیین دیدگاه خود چهار دلیل قرآن، روایات پیامبر، مکاشفات و تجربه را ارائه می‌دهد. ملاصدرا نیز در آثار متعدد خود همچون الحکمة المتعالیة فی الاسفار العقلیة الاربعه، رساله فی اتحاد العاقل و المعقول و مفاتیح الغیب، با تکیه بر مبانی و مقدماتی همچون نظریه حرکت جوهری و اتحاد عاقل و معقول، نظریه وحدت نوعی انسانها را پذیرفته و آدمیان را دارای انواع گوناگون می‌داند که از منظر وجودی و معرفتی ویژگی‌های مخصوص خود را دارند.

به توضیحات اجمالی که ارائه گردید بایستی برای ارائه نظریه معناداری، موضوعات و مقدمات بنیادین تری را مورد ملاحظه قرار بدهیم.

۶. نتیجه گیری

بررسی‌ها، نکته‌سنجی‌های ظریف و تقسیم‌بندی‌های جامعی که متز از سیر مباحث معنای زندگی ارائه می‌دهد، برای علاقه‌مندان این حوزه‌ها بسیار راه‌گشا و آموزنده است. آنچه از مطالعه کتاب و مقالات متز حاصل می‌شود در درجه اول، دغدغه درونی و دل‌نگرانی وی درباره معنای زندگی است. به نظر می‌رسد که آنچه امتیاز ویژه نظریه متز است، توصیف فراگیر آن از موضوعات معنابخش به‌عنوان شرایط بنیادین وجود بشری است. از نظر متز این عمومیت دادن ما را قادر می‌سازد تا بیان کنیم چطور دستاوردهای اخلاقی، کشف حقایق خطیر و خلق آثار زیبای هنری، به زندگی شخص معنا می‌بخشد و معناداری را از لذت محض یا خوشبختی صرف، تمایز می‌دهد. لیکن با تامل در آثار متز و دیدگاه‌هایی که دیگران درباره نظریات او مطرح ساخته‌اند، این نتیجه منتج می‌شود که روشی که او برای رسیدن به نظریه نهایی، کامل و جهانی، که شامل عناصر مشترک در همه نظریات پیشین باشد، برگزیده، عملاً راه‌گشا نیست. او روش شهود را برمی‌گزیند و گزینش این روش همانطور که در قسمت انتقادات مطرح شد، دریچه‌هایی برای نقد نظریه بنیادی می‌گشاید. بنابراین به نظر می‌رسد حداقل دو رویکرد برای خواندن نوشته‌های نظری یک فیلسوف تحلیلی در مورد مسئله معناداری وجود دارد. یکی از آن‌ها را می‌توان «روش خواندن از دیدگاه بی طرفانه» و دیگری را «شیوه خواندن از دیدگاه هم‌شان/همدرد نامید (Yamaguchi, 2015, p66). در رویکرد نخستین، نظریه متز را قابل نقد و اصلاح می‌یابیم و در رویکرد دوم با او احساس همدلی می‌کنیم؛ از این لحاظ که پژوهش‌ها و تلاش‌های فکری او را برای ارتقاء شرایط بنیادین/اساسی زندگی، موثر و سازنده دانسته و همچون او، جست و جوی معناداری را، معنابخش به زندگی می‌دانیم.

منابع

- بیات، محمدرضا؛ اشراقی، طاهره (۱۳۹۹) ارزیابی نظریه تدئوس متز درباره معنای زندگی، پژوهش‌های فلسفی، دوره ۱۴، شماره ۳۳، صفحه ۴۵-۶۳.
https://philosophy.tabrizu.ac.ir/article_11350.html
- حسن پور، علیرضا (۱۳۸۵)، شهودگرایی اخلاقی، علامه، شماره ۱۲، ص ۱۲۱-۱۲۸.
- سلیمانی امیری، عسکری (۱۳۸۲)، خدا و معنای زندگی نقد و بررسی مقاله (آیا هدف خداوند می‌تواند سرچشمه معنای زندگی باشد؟)، نقد و نظر، شماره ۳۱ و ۳۲.
http://jpt.isca.ac.ir/?_action=article&au=10142&_au=soleimani%20Amiri,%20Askari%20&lang=en
- صدرالدین شیرازی (ملاصدرا)، محمد بن ابراهیم (۱۳۶۸)، الحکمه المتعالیه فی الاسفار الاربعه، قم، انتشارت مصطفوی.
- صدرالدین شیرازی (ملاصدرا)، محمد بن ابراهیم (بی‌تا)، مفاتیح الغیب، (در ضمن شرح اصول کافی)، چاپ سنگی، بی تا
- صدرالدین شیرازی (ملاصدرا)، محمد بن ابراهیم (۱۳۹۶)، رساله اتحاد عاقل و معقول، ترجمه علی بابایی، تهران، انتشارات مولی.
- فخر رازی، محمد بن عمر (۱۴۲۰)، مفاتیح الغیب، دار احیاء التراث العربی، الطبعة الثالثة.
- فنایی، ابوالقاسم (۱۳۹۲)، خدا همچون ناظر آرمانی، تحریر و تنقیح سخنرانی در جمع گروهی از هموطنان ایرانی در لندن، صدانت.
- متز، تدئوس (۱۳۸۲)، آیا هدف خداوند می‌تواند سرچشمه معنای زندگی باشد؟، ترجمه محمد سعیدی مهر، نقدونظر، شماره ۲۹-۳۰، ص ۱۴۹-۱۸۳.
http://jpt.isca.ac.ir/article_20989.html
- متز، تدئوس (۱۳۸۲)، آثار جدید درباره معنای زندگی، ترجمه محسن جوادی، نقدونظر، شماره ۲۹-۳۰، ص ۲۶۶-۳۱۳.

http://jpt.isca.ac.ir/article_20992.html

- Kukita, Minao (October 2015), "Review of Thaddeus Metz's Meaning in Life", *Journal of Philosophy of Life* Vol. 5, No.3:208-214.
- Kıymaz Tufan (2015), "On the Meaning of "the Meaning of life", *Filosofia Unisinos, Unisinos Journal of Philosophy* 20(2):146-154.
- Metz, Thaddeus - (2011), "The Good, the True, and the Beautiful: toward a unified account of great meaning in life *Religious Studies*", No. 47, pp 389-409, Cambridge University Press.
- Metz, Thaddeus (2013), *Meaning in Life: An Analytic Study*, Oxford University Press.
- Metz, Thaddeus (2009), "Happiness and Meaningfulness: Some key differences in Philosophy and Happiness" Bortolotti, Lisa (ed.), New York: Palgrave Macmillan, pp. 3-2.
- Metz, Thaddeus (2007), "The Meaning of Life", *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, first published Tues.
- Metz, Thaddeus (2015) "Précis of Meaning in Life: An Analytic Study", *Reconsidering Meaning in Life: A Philosophical Dialogue with Thaddeus Metz* Edited by Masahiro Morioka, October, *Journal of Philosophy of Life*.
- Metz, Thaddeus (2007), 'New developments in the meaning of life', *Philosophy Compass*, 2: 196-217
- Morioka, Masahiro (2015), "Is Meaning in Life Comparable? From the Viewpoint of 'The Heart of Meaning in Life' *Journal of Philosophy of Life* Vol.5, No.3:50-65.
- Waghorn Nicholas (2015), "Metz' Incoherence Objection; Some Epistemological Considerations' *Journal of Philosophy of Life* Vol.5, No.3 (October 2015):150-168.
- Tartaglia James (2015), "Metz's Quest for the Holy Grail' *Journal of Philosophy of Life* Vol.5, No.3 (October 2015):90-111.
- Wells, Mark (October 2015), "Meaning in Consequences" *Journal of Philosophy of Life* Vol.5, No".3:169-179.
- Yamaguchi, Sho (October 2015), "Agreement and Sympathy on Metz's Meaning in Life." *Journal of Philosophy of Life* Vol".5, No.3:66-89.
- Bayat, Mohammadreza (2020), "Assessment of Thaddeus Metz's theory about meaning of life" *The Quarterly Journal of Philosophical Investigations*, University of Tabriz, Vol 14, No 33.

https://philosophy.tabrizu.ac.ir/article_11350.html

- Hasanpoor, Alireza (2006) "Moral intuitionism", Allameh, Tabriz, No. 12, pp. 121-128
- Soleimani Amiri, Askari (2003) "God and the meaning of life, a review of the article Could God's Purpose Be the Source of Life's Meaning?", Naqd Va Nazar, Qom, No. 31-32
http://jpt.isca.ac.ir/?_action=article&au=10142&_au=soleimani%20Amiri,%20Askari%20&lang=en
- Şadr ad-Dīn Muḥammad Shīrāzī (1989), Hikmat Al Muta'alyahfi-l-asfar al-'aqliyya al-arba'a, Mustafavi Publications, Qom
- Şadr ad-Dīn Muḥammad Shīrāzī, Mafatih al-ghayb, Lithography
- Sadr al-Din Shirazi, Muhammad bin Ibrahim (2017), Ittihad al-'aquil wa'l-ma'qul, Translated by Ali Babaei, Tehran, Mola Publications
- Fakhr Razi, Muhammad bin Omar (1999), Mafatih al-ghayb, Dar Ehyaya al-Tarath al-Arabi, Third edition
- Fanai, Abulqasem, (2012) God as an ideal observer, writing and revision of a speech in a group of Iranians in London
- Metz, Thaddeus, 2012, Could God's Purpose Be the Source of Life's Meaning?, translated by Mohammad Saeedi Mehr, Naqd va Nazar, No. 29-30, pp. 149-183
http://jpt.isca.ac.ir/article_20989.html
- Metz, Thaddeus (2002), new works on the meaning of life, translated by Mohsen Javadi, Naqdovanazar, No. 29-30, pp. 313-266
http://jpt.isca.ac.ir/article_20992.html